

LUDWIG FEUERBACH (1804. – 1872.)

SADRŽAJ

1. ŽIVOT I DJELA

1. ŽIVOT I DJELA

Rođen u godini Kantove smrti u Landshutu, a umro u Rechenbergu blizu Nurnberga. Otac mu je bio sveučilišni profesor i pravnik zaposlen u Bavarskoj državnoj službi, a bio je zaslužan za liberalnu reorganizaciju kaznenog prava Bavarske države. Nakon što je mladi Ludwig u Heidelbergu započeo studij protestantske teologije oduševila ga je Hegelova misao što je razlog njegova odlaska u Berlin (kako bi slušao njegova predavanja). Pohađao je predavanja i kod Schleiermachera. Pod Hegelovim je utjecajem prestao sa studijem teologije i potpuno se posvetio filozofiji. Otišao je u Erlangen gdje je na filozofiji vladao duh prirodnih znanosti pa se u njemu počela javljati sumnja u Hegelov sustav spekulativnog idealizma. U Erlangenu doktorira i objavljuje satirički spis pod naslovom *Misli o smrti i besmrtnosti*. Spis je bio zabranjen, a nakon što se saznalo da mu je Feuerbach autor, biva otpušten iz službe na fakultetu. Luta Njemačkom i piše kraće spise u duhu kritike na Hegela.

1841. piše epohalno djelo *Bit kršćanstva*. To je njegovo glavno religiozno - kritičko djelo. Marx je za njega rekao: »Feuerbach je naš veliki prorok. Nema drugog puta do istine do prelaskom kroz Feuer - Bach (vatreni potok). Feuerbach je purgatorium (čistilište) sadašnjosti«. 1844 je Marx ovim riječima još nadodao da je kritika religije u Njemačkoj s Feuerbachom završena. U sljedeća važnija djela ubrajaju se *Bit religije* (1845), *Predavanja o biti religije*(1851).

Iako je studirao teologiju Feuerbach nikako nije bio religiozan čovjek a još manje teolog. On se baveći religijom borio oko pravog značenja religije u ljudskom životu kao cjelini. Za njega religija ipak nije samo ostatak praznovjerja, već je religiozna svijest za njega važan dio opće ljudske svijesti. Bog je, međutim, samo čovjekova projekcija njegova ideala, a religija samo prolazno stanje u razvoju ljudske svijesti. Feuerbach je želio teologiju nadomjestiti antropologijom. Da bi ostvario razvoj svoje misli započinje kritikom Hegelova sustava. Feuerbach naime smatra da Hegelov sustav pojmovnih apstrakcija u apsolutnom idealizmu valja vratiti u konkretnu stvarnost. Taj prijelaz iz apstraktnog u konkretno moguć je samo u moralnoj filozofiji akcije, a ne u teoriji.

Počinjemo li bićem onda moramo znati da biće nije ideja, nego prostorno-vremenska priroda, dok je svijest i misao sekundarna i izvedena iz prirode. »Priroda je temelj čovjeka«. Ono o čemu

je čovjek ovisan jest priroda. Zato je priroda primarni objekt religije, uzete u širem povijesnom kontekstu. Utemeljenje prirodne religije u svim njenim fazama sastoji se u čovjekovom osjećaju ovisnosti od izvanjske osjetne stvarnosti. »Božanska bit koja sebe očituje u prirodi nije ništa drugo do priroda koja sebe objavljuje i manifestira u čovjeku i nameće mu se kao božansko biće«. Razlikujući se od prirode čovjek upoznaje vlastitu bit, koja se sastoji u umu, volji i srcu. Kad ova tri savršenstva mislimo u njihovoj neizmjernosti, a na to smo nekako gonjeni, onda u neizmjenoj misli, volji i ljubavi imamo ideju Boga. Stoga je monoteizam čovjekova projekcija svih savršenosti protegnutih u neizmjernost. U politeizmu su kvalitete koje razlikuju čovjeka od čovjeka deificirane i prikazane u mnoštvu antropomorfnih božanstava. Monoteizam je čovjeka ujedinio u njegovoj biti kao takvoj, digao ga u transcendentnu sferu i pobožanstvenio.

Čovjekova vlastita projekcija božanstva izražava i njegovo otuđenje od sebe samoga. Bog i čovjek su krajnosti: Bog je apsolutno pozitivan, a čovjek je negativan, bit svega ništavila. Time je čovjek od sebe napravio jadno i bijedno grešno stvorenje. Zato, premda religija igra važnu ulogu u razvoju ljudske svijesti, nju treba nadvladati. Nova filozofija prema Feuerbachu zapravo transformira teologiju u antropologiju. Kad je čovjek shvatio da je »Bog« samo ime za njegovu vlastitu bit projiciranu u transcendentnu sferu, onda on nadvladava samootuđenje uključeno u religiji. Tako čovjek dobiva vjeru u samog sebe, u vlastitu moć i budućnost. Tom supstitucijom antropologije za teologiju čovjek postaje svoj najviši cilj. Ipak to ne znači egoizam jer je čovjek socijalno biće. Kad kažemo »čovjek« onda ne mislimo samo »čovjek« (Mensch) nego i »drugi čovjek« (Mitmensch). Najviši princip filozofije zapravo je jedinstvo između čovjeka i čovjeka koje nalazi svoj izraz u ljubavi. Budući da je država »bit sve stvarnosti«, politika postaje naša religija. Ta je pak religija ateizam.